

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене можна стверджувати, що висока результативність принципу «особистісного підходу» ґрунтується з одного боку на врахуванні психолого-фізіологічних та педагогічних механізмів навчально-пізнавальної діяльності, а з другого – на гуманістично спрямованій позиції вчителя, без якої ніяка педагогічна технологія не в змозі вирішити новітніх завдань освіти. Реалізація самого принципу відбувається в чотирьох напрямках: обов'язкової оцінки діяльності всіх учнів на кожному уроці; створення умов для отримання позитивної оцінки для кожного учня; створення ситуації “відкритої перспективи”; створення ситуації “вільного вибору”.

Література:

1. Амонашвили Ш. А. Психологические основы педагогики сотрудничества : Книга для учителя / Амонашвили Ш. А. – К. : Освіта, 1991. – 111 с.
2. Гузик М. П. Профільне навчання : Як організувати не зруйнувавши школу. –К. : Ред. загальнопедагогічних газет, 2005. В 2-х частинах. Ч. 1. – 112 с. – Ч. 2. – 128 с. (Б-ка "Шк. світу"). - ISBN 966-8651-24-3
3. Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття». – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
4. Палтышев Н. Н. Открываю своё сердце коллегам: книга для учителя / Н. Н. Палтышев ; АПН Украины. - Одесса : Астропринт, 2007. - 134 с. - ISBN 978-966-318-711-2 . . .
5. Педагогика сотрудничества. Отчёт о встрече учителей– экспериментаторов / Учительская газета. –1986. –18 октября.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 т. – К. : Рад. школа. 1976-1977. – Т. 3.
7. Шаталов В. Ф. Навчати всіх, навчати кожного / Педагогічний пошук. – К. : Рад. школа, 1988. – С. 127-188.
8. Шевченко С. Д. Школьный урок: Как научить каждого / С. Д. Шевченко – М. Просвещение, 1991. - 175 с.

УДК 378 (477)

Гук О. Ф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка факультет психології, к.пед.н.

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В статті розглядаються загальнопедагогічні проблеми гуманізації освітнього процесу які відзначають пріоритетність цілей всебічного розвитку особистості майбутнього фахівця.

Ключові слова: гуманізм, гуманізація освіти, освіта, виховання, навчання.

В статье рассматриваются общепедагогические проблемы гуманизации образовательного процесса которые отмечают приоритетность целей всестороннего развития личности будущего специалиста.

Ключевые слова: гуманизм, гуманизация образования, образование, воспитание, обучение.

The article concerns the general pedagogical problems of humanisation of the educational process which mark the priority of the objectives of the comprehensive development of the future professionals.

Keywords: humanism, humanisation of education, education, training.

Актуальність дослідження. Процеси державотворення, що відбуваються в Україні сьогодні, спричинили істотні перетворення в системі освіти. Вищий педагогічний навчальний заклад повинен не просто дати студентам той чи інший обсяг знань і умінь, а й сформувати таку людину, яка

здатна творчо мислити, приймати рішення, виробити свою позицію в житті, свій світогляд, ставлення до себе та інших і вміння адаптуватися до умов життя. Це відповідно вимагає зміни стратегії управління процесом навчання, за якою акценти переносяться на особистість як суб'єкт навчальної діяльності. Тому постала проблема перебудови і підвищення ефективності педагогічного процесу. У зв'язку з цим освіта одержує нові філософські й методологічні передумови: демократизацію, індивідуалізацію, свободу творчості, що включаються безпосередньо до поняття гуманізації як способу, засобу формування цінностей. За умови гуманізації освіти, іншими словами, при побудові освітніх систем, спрямованих на забезпечення прав особистості, на розвиток, самовизначення й визнання її самоцінності, змінюється ціннісна парадигма, у якій домінуючими стають морально-етичні цінності. Важливий внесок у розробку проблеми засобів гуманізації освітнього процесу, формування гуманістичних цінностей особистості студентської молоді зробили Ш. Амонашвілі, А. Бакалець, С. Бондаревська, С. Гончаренко, О. Гриньов, М. Добрускін, А. Донцов, І. Зязюн, Б. Кваша, Ю. Мальований, Є. Петров, І. Соколова, В. Сухіна, О. Сухомлинська, та ін.

Мета статті - дослідити поняття та структурні елементи гуманізації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, як засобу, який сприятиме самоактуалізації особистості .

Поняття “гуманізація” і “гуманітаризація” освіти ввійшли в науковий обіг у різний час і донині не одержали універсального, усіма визначеного тлумачення. Термінологічна невизначеність призводить до того, що ці поняття нерідко змішуються, набувають часом прямо протилежних значень, тлумачень. Як зазначає О. Миронов [10; с. 34], термін гуманізація не зафіксований у відомих вітчизняних і західноєвропейських словниках і енциклопедіях, але все ж таки він має право на “громадянство”, тому що у формі дієслова відомий у німецькій мові в значенні виховувати, олюднювати. Ми не можемо погодитися з автором, зміст цього поняття цілком виведено з латинського *humanos*, тобто людський, і словники пропонують ряд визначень, серед яких, зокрема, під гуманізацією розуміється олюднення техніки, роботи, побуту і т. п. “Психологічний словник” [13; с. 75] під гуманізацією розуміє обумовлену моральними нормами й цінностями систему становлення особистості, її ставлення до соціальних об'єктів (людей, колективу істот), яке відтворюється у свідомості як співчуття і реалізується у спілкуванні й діяльності у таких вчинках, як допомога, співчуття, співробітництво.

Виявлення сутнісних характеристик гуманізації освіти вимагає розгляду ключового поняття – гуманізм, яке ще не одержало однозначного визначення і нерідко ототожнюється з гуманністю [19; с. 80]. Проблеми людини, гуманізму завжди були ключовими у суспільному процесі і, мабуть, ще довго вони не втратять своєї гостроти й привабливості. Представники різних наук: філософи, психологи, соціологи, педагоги по-різному тлумачать поняття гуманізм [17; с. 351]. Гуманізм у загально-філософському розумінні – це соціально-ціннісний комплекс ідей, що стверджують ставлення до людини як до вищої цінності, що визнають її право на волю, щастя, розвиток і творчий прояв своїх фізичних і духовних сил [15; с. 148]. У нашому дослідженні гуманність виступає як методологічна основа формування всіх кращих якостей розвитку професійних здібностей майбутніх фахівців, як джерело їхніх життєвих сил. Ми дотримуємося сучасного розуміння терміна гуманність як

системи поглядів і переконань, що стверджує високе звання людини, її цінності як особистості, котра має право на волю, щастя, розвиток своїх задатків і перетворення їх у стійкі здібності.

Методологічною основою формування рис гуманності завжди вважався інтелект особистості. Однак у науково-соціальному аспекті педагогічної технології актуальне місце займає загальновідомий термін “інтелект соціальний”. Його розуміння викладачами, студентами дає змогу передбачити форми, методи та прийоми формування рис гуманності, що мають пріоритет при вдосконаленні професійних навичок та умінь, розвитку організаторських здібностей, які є такими важливими у реальній педагогічній практиці [16; с. 11].

На межі 80 - 90-х років минулого століття термін гуманізація розглядався як один із принципів світогляду (в тому числі моралі), в основі якого лежать переконання у безмежних можливостях особистості та її здатність до вдосконалення, до вимог особистої волі та захисту громадянських прав, у тому числі права на щастя й задоволення потреб та інтересів, які мають бути кінцевою метою громадської діяльності. Громадська діяльність створює сукупність емоційних переживань, а зміна позицій у пізнавальній діяльності та спілкуванні формує у студентів гуманне ставлення до іншої особистості та її вчинків. На думку І. Смолюка [16; с. 10], дослідження закономірностей становлення та розвитку рис гуманності студентів, а також механізму їх функціонування є важливим аспектом відродження національної духовності громадян суверенної України без певних ідеологічних догм та випадковості.

Вчені по різному визначають поняття гуманізації. О. Барно зазначає, що гуманізація – це визначення людини як особистості, яка має право на розвиток своїх особистостей та їх реалізацію в суспільстві і утвердження свого місця в житті [13; с. 6]. На думку Є. Шиянова, гуманізація – це соціально-ціннісна й морально-психологічна основа громадського життя, відносин між людьми. Відповідно вона характеризує ідейні основи освіти як суспільного явища [19; с. 80]. М. Добрускін визначає, гуманізацію – як сукупність філософських, гносеологічних, психологічних, соціально-культурних і дидактичних поглядів, що визначають цілі й завдання вищих навчальних закладів у підготовці й вихованні майбутнього фахівця як творчої особистості [6; с. 5].

Гуманізація – поняття, яке відображує складне і багатопланове явище, пов'язане з розв'язанням проблем докорінного реформування освіти, і не передбачає механічного збільшення кількості дисциплін гуманітарного циклу, що включаються до навчального процесу. Як зазначає М. Каган, вища школа вимагає “такого розвороту”, при якому ми б дивилися на студента не як на “майбутнього фахівця”, а як на майбутню освічену людину, яка гарним фахівцем, звичайно, повинна бути, але це тільки грань її цілісного буття” [8; с. 14].

Отже, гуманізація освіти – соціально-педагогічний феномен, що відбиває сучасні суспільні тенденції у побудові й функціонуванні системи освіти. Сутність даного феномена виявляється на перетинанні декількох значенневих координат. Насамперед гуманізація освіти являє собою процес, спрямований на розвиток особистості як суб'єкта творчої праці, пізнання й спілкування. Гуманізація становить найважливішу характеристику способу життя педагогів і вихованців, вона припускає, справді, людські (гуманні) відносини між ними в педагогічному процесі. Нарешті, гуманізація – ключовий елемент нового педагогічного мислення, що змінює погляд

на характер і суть навчально-виховного процесу, в якому і педагоги, і вихованці – суб'єкти розвитку своєї творчої індивідуальності [19; с. 80].

Провідна ідея гуманізації освіти – розвиток активно-творчих можливостей людини, її інтелектуально-моральної волі. Вона обумовлює мету як загальної, так і професійної освіти, а її реалізація вимагає умов для розвитку й збагачення пізнавального, емоційно-вольового і морального потенціалу особистості [19; с. 81].

Важливими методичними аспектами гуманізації вищої освіти, на думку вчених Н. Єфремової і Н. Маляра [7; с. 38], постають:

- забезпечення здатності вищої освіти формувати інтелектуальний потенціал нації з урахуванням змін у виробництві, науці, техніці, інформаційній і комп'ютерній технології;
- формування і стимулювання запиту на інтелектуальний товар з урахуванням багатоступеневої форми підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів;
- створення системи освіти, відповідної потребам XXI століття.

Гуманізацію вищої освіти необхідно розглядати, на наш погляд, як створення умов для самоствердження, самовираження і саморегуляції людини, для оптимізації відносин між особистістю і соціумом, забезпечення їх всебічного й різноманітного розвитку. Завдання викладача гуманітарних дисциплін у вищому навчальному закладі – послабити технократичний крен у мисленні сучасного фахівця, орієнтувати його на людські цінності. Вища школа повинна давати таку освіту, яка б надалі дала можливість учитися самостійно, стимулювати у студента потребу в самоосвіті й самовдосконаленні для власного духовно-інтелектуального росту, для підвищення освіченості й становлення інтелігентності. Надзвичайний динамізм сучасної цивілізації (стрімка зміна техніки й технології), процес поглиблення інтелектуальної творчості диктують необхідність формувати не вузівського фахівця, а всебічно розвинену особистість. При гуманізації вищої освіти акцент переноситься на особистість студента, що обумовлюється індивідуалізацією навчання, чи так званім особистісним підходом, оскільки навіть оволодівши досить великим багажем знань у певній галузі, оцінити їх значущість здатна лише особистість розвинена, орієнтована на високі цінності й ідеали. Особистісний підхід передбачає повагу до гідності студента, розуміння і прийняття його цілей, установок, “створення максимально сприятливих умов для розкриття особистості в її всебічному самовизначенні й саморозвитку” [18; с. 154].

Під гуманізацією розуміються процеси:

- гармонізації, удосконалення, олюднення всієї системи відносин (студент – студент, студент – викладач, студент – адміністрація, викладач – викладач, викладач – адміністрація), формування системи відносин на основі солідарності й співробітництва;
- створення сприятливого морально-психологічного клімату в макро- і мікро колективах;
- демократизації навчального процесу;
- демонтажу адміністративно-командної системи управління життям вищого навчального закладу і заміни авторитарних методів управління демократичними;
- оволодіння викладачами й співробітниками формами й методами педагогіки “співробітництва”.

Для гуманізації освіти важливе чітке усвідомлення цілей освіти. Освіта - процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок, формування на їх основі наукового світогляду, моральних та інших якостей особистості, розвиток її творчих сил і здібностей. Таке визначення освіта дістає як науковий термін в сучасних навчальних посібниках із педагогіки [12; с. 27]. Освіта стає на певному щаблі суспільного розвитку складовою частиною виховання в широкому його значенні.

Виховання в широкому педагогічному значенні – спеціально організований процес, що передбачає формування певних якостей особистості, процес управління її розвитком, який відбувається через взаємодію вихователя й вихованця.

Освіта людини здійснюється через її навчальну діяльність. Розглянемо поняття “навчальна діяльність”, яке ґрунтується на теорії діяльнісного підходу до навчання. Ми розуміємо під навчальною діяльністю активне засвоєння індивідом досвіду людства із метою власної соціалізації. За визначенням Д. Ельконіна – це діяльність із самозміни. Продуктом навчальної діяльності є зміни, які відбувалися в самому суб’єкті [20; с. 130]. Ця діяльність багатьма вченими визначається як учіння, що становить складову процесу навчання. Навчання – це цілеспрямована взаємодія викладача й студентів, у процесі якої засвоюються знання, формуються вміння й навички. Таким чином, взаємодія між викладанням, учінням і змістом освіти складає навчання. Необхідно відрізнити зміст освіти, що є часткою національного досвіду (або навчальним матеріалом певної навчальної дисципліни – курсу), і зміст навчання, що об’єднує вміння організації та використання засобів і способів учіння, необхідних для полегшення засвоєння й самоосвіти.

Тема нашого дослідження потребує більш чіткого уявлення дефініцій “навчальна діяльність” та “учіння”. З нашого погляду, учіння – це свідомо цілеспрямована діяльність студента щодо засвоєння змісту освіти: знань, умінь, навичок, творчого та емоційно-ціннісного досвіду людства - із метою їх трансформації у власний досвід. Як відмічає І. Лернер, “учінням ми називаємо діяльність студента щодо організації умов, які забезпечують засвоєння ним змісту освіти” [9; с. 11]. П. Гальперін визначає учіння як будь-яку діяльність, оскільки в результаті у її виконавця формуються нові знання, й вміння набувають нових якостей. Отже, учіння, яке здійснюється індивідом у рамках навчального процесу, ми визначаємо як навчальну діяльність.

Таким чином, навчальна діяльність – це складне за своїм змістом та структурою явище. Вона формується тільки в спільній роботі викладача та студента. Навчальну діяльність особистості спрямовано на оволодіння узагальненими способами дій у сфері наукових понять, що і є головною метою та результатом [14; с. 194]. Ми виділяємо такі структурні взаємопов’язані компоненти навчальної діяльності: мотивація; цілепокладання; навчальні дії; контроль та самоконтроль; корекція та самокорекція; оцінка та самооцінка.

Освіта є, з одного боку, елементом підвищення культурного рівня населення, засобом задоволення духовних потреб людей. З іншого боку, що в сучасних умовах не менш важливо, вона виступає як необхідна умова поєднання робочої сили із засобами виробництва, засобом професійного становлення індивіда.

Однак сьогодні доводиться констатувати, що система освіти знаходиться в кризовому стані, вона неадекватно реагує на сучасні динамічні умови життя, що

змінюються. Тому існуюча проблема гуманізації освіти важлива для вироблення стратегії розвитку самої системи освіти і підготовки кадрів.

Інноваційна концепція розвитку вищого навчального закладу включає три основні аспекти: активізацію внутрішнього джерела розвитку, управління процесом освітніх нововведень, інноваційне навчання. В умовах демократизації суспільства вищий навчальний заклад стає не стільки об'єктом управління, скільки суб'єктом діяльності. Тому у своєму розвитку він має спиратися не на зовнішні стимули, а на внутрішнє джерело, на вивільнення власної енергії й ініціативи. Таким джерелом є творчий інноваційний потенціал науково-педагогічної інтелігенції. Інноваційний шлях розвитку означає перехід від спонтанних, періодичних нововведень до нововведень як "засобу життя", нововведень продукованих самим вищим навчальним закладом. Управління інноваційним процесом у вищому навчальному закладі припускає як прогнозування майбутніх потреб розвитку, так і поточне регулювання всього ходу освітніх інновацій. Важливим моментом в управлінні є використання соціально-психологічних методів, спрямованих на розвиток і стимулювання інноваційної активності викладачів, формування сприятливого інноваційного клімату у вищому навчальному закладі. Третій аспект – інноваційне навчання – будується на взаємодії двох ключових принципів: передбачення й активної участі в навчанні самих студентів - і дозволяє виробити в майбутніх фахівців загальний підхід до поведінки в непередбачених ситуаціях [3; с. 27].

Інноваційна концепція розвитку вищого навчального закладу, базуючись на активізації особистісного, творчого потенціалу, несе в собі значення навантаження гуманізації освіти, оскільки метою й засобом досягнення всіх інноваційних перетворень у вищому навчальному закладі є найбільш повне розкриття творчих можливостей людини.

По-справжньому повноцінно гуманізація освіти буде виявлятися лише в тому випадку, якщо поряд із наявністю відповідного світогляду й стилю спілкування зі студентами педагог буде мати конкретні прийоми навчання, що розкривають щирі турботи викладача про успіхи учнів у навчанні. Якщо виходити з аналізу принципів навчання, то стає очевидним, що деякі з них безпосередньо переслідують цілі гуманістичного характеру. До таких принципів можна віднести такі: принцип індивідуального підходу в навчанні, принцип доступності, принцип позитивного емоційного фону навчання. Найбільш повно реалізується гуманістичний характер навчання при індивідуальному підході до студентів. Один зі шляхів гуманізації полягає в адаптивних системах навчання. Надійним помічником викладача у справі гуманізації навчання через підвищення його доступності є актуалізація опорних знань перед засвоєнням, а також діагностика правильності засвоєння й розуміння. Актуалізувати опорні знання – значить оживити, відновити в пам'яті раніше вивчені факти-зведення і поняття, що будуть потрібні для оволодіння новим матеріалом. Тільки в цьому випадку нова інформація "ввійде в зчеплення" із системою наявних знань. Розрізняють пасивну й активну актуалізацію. Пасивна полягає в тому, що викладач сам нагадує студентам раніше вивчене, котре буде потрібне для оволодіння новим матеріалом. При активній же актуалізації студенти одержують завдання, виконуючи які, самі відновлюють (пригадують) опорні знання. Не слід забувати педагогу і про таку гуманістичну функцію, як надання студентіві впевненості у власні сили.

Основу впевненості людини в успішності діяльності становить, головним чином, позитивний досвід попередньої аналогічної діяльності. Тому, мобілізуючи студентів на виконання навчально-пізнавальних дій, викладачу варто зміцнити їхні своєрідні “тилові позиції” шляхом видачі спрощених завдань індивідуального характеру. У створенні ситуацій успіху важливе значення має оперативний зворотний зв'язок, тобто та інформація, що отримує людина щодо успішності окремих етапів своєї діяльності. Канали одержання такої інформації у процесі навчання дуже різноманітні.

Гуманізація системи освіти, на наш погляд, насамперед припускає таку її організацію, що спрямована на формування творчої особистості й орієнтована на своєрідність індивідуальності кожної молодої людини. Гуманізація характеризує процес викладання, орієнтований на повагу до людської гідності студента, активізацію його навчальної діяльності як суб'єкта навчання. Гуманізація містить у собі мобілізацію таких ресурсів студентів, як воля, прагнення, знання й уміння у досягненні поставлених цілей [18; с. 5].

Гуманізація освіти щонайтісніше пов'язана з її гуманітаризацією. Гуманізація припускає визнання самоцінності людини як особистості; забезпечення її прав, волі, можливостей самореалізації. Формуванню гуманістичних міжособистісних відносин, у тому числі між викладачем і студентом у навчальному процесі, служить гуманітаризація освіти [5; с. 36]. Гуманізація й гуманітаризація – дві взаємозалежні сторони єдиного процесу підготовки фахівця. Перша дає методологічне й теоретичне обґрунтування шляхів формування особистості фахівця. Друга – забезпечує реалізацію цих ідей [6; с. 6]. Ми дотримуємося точки зору українського дослідника С. Гончаренка [4; с. 6], який розглядає гуманізацію та гуманітаризацію як два незалежних методологічних принципи, що знаходяться у взаємодії, але мають свої цілі й завдання. “Саме так вони й розглядаються у світі” [4; с. 7].

Таким чином, гуманітаризація вищої освіти в широкому розумінні – це засіб глобальної гуманізації суспільства, який є необхідним для подолання негативних тенденцій у розвитку техногенної цивілізації.

У гуманітаризації як принципі побудови освітніх систем виділяються два аспекти: людинознавчий, тобто всебічне відображення знань про життя й діяльність особистості; і так званий культурологічний, спрямований на відображення людської діяльності в її історичному розвитку. Зрозуміло, “людинознавство” і культурологія, які є самостійними науковими дисциплінами, у процесі гуманітаризації виявляються в конкретних формах і відбиваються насамперед на змісті вищої освіти.

На наш погляд, охоплення проблеми гуманізації освіти не буде повним, якщо його обмежити у розгляді відновлення її “людиновідповідності” виключно змістом педагогічної інформації, яка використовується в освітньому процесі, (наприклад, насичення її гуманітарними предметами) та тих культурних якостей людини, що формуються в освіті. Гуманістичними, адекватними становленню різних граней духовності особистості також мають бути педагогічна технологія, педагогічне спостереження і педагогічна оцінка. Що стосується останньої, то нинішня спроба її редукції до кількісної, нормативної оцінки для всіх змістовно-інформаційних компонентів є однією з освітніх деформацій. Справа у тому, що в залежності від складових змісту педагогічної інформації та відповідно цій складовій педагогічної технології освітня оцінка може бути або точно-кількісною, або характеристико-якісною, або якісно-кількісною (рейтинговою). Наприклад, цілком очевидно, що

суб'єктивні цінності чи художній талант конкретно виміряти неможливо, їх можна лише охарактеризувати якісно або рейтингово (умовно-відносно). Останнє є специфічною синтетичною якісно-кількісною оцінкою відносно вираженості тієї чи іншої людської якості.

Висновки. У змісті освіти, педагогічних концепціях спостереження за ходом освітнього процесу, педагогічних технологіях та оцінках слід відтворити ті їх компоненти, котрих бракує і котрі працюють на розвиток суб'єктивності, унікальності, особистості учасника навчально-виховного процесу. Оновлюючи освітній зміст, технології, оцінки, необхідно дивитись на них з точки зору гуманістичного потенціалу, спроможності формувати та адекватно оцінювати відповідні духовні людські якості.

Література

1. Барно О. Демократизація та гуманізація вищої освіти – запорука формування високопрофесійного спеціаліста XXI століття / О. Барно // Імідж сучасного педагога. – 2003. - № 5-6. С. 6 - 12.
2. Берулава. М.Н. Состояние и перспективы гуманизации образования / М.Н. Берулава // Педагогика. – 1996. – № 1. – С. 9 – 12.
3. Вершинина Е.А. Гуманизация образования и инновационная концепция развития высшей школы. / Гуманізація і гуманітаризація – пріоритетний напрямок державної політики в галузі вищої освіти. – Дніпропетровськ: Дніпр. державний інститут. Гуманітарний центр, 1992. – С. 27.
4. Гончаренко С.У. І все-таки – гуманітаризація / Педагогіка і психологія. – 1995. - № 1. – С. 3 – 7.
5. Гринев О.Л., Бакалец А. Индивидуализация и активизация – эффективный метод гуманизации и гуманитаризации образования. / Гуманізація і гуманітаризація – пріоритетний напрямок державної політики в галузі вищої освіти. – Дніпропетровськ: Дніпр. державний інститут. Гуманітарний центр, 1992. – С. 36.
6. Добрускін М.Е. Концептуальные основы гуманизации и гуманитаризации высшего технического образования. / Гуманізація і гуманітаризація вищої технічної освіти. Збірник наукових праць. Всеукраїнська науково-методична конференція. – Харків, 2000. – С. 5 – 6.
7. Єфремова Н.Ф., Маляр Н.І. Методологічні аспекти гуманізації вищої освіти в Україні. / Гуманізація і гуманітаризація вищої технічної освіти. Збірник наукових праць. Всеукраїнська науково-методична конференція. – Харків, 2000. – С. 38.
8. Каган М.С. Что должно быть в основе? / Вестник высшей школы. – 1990. - № 5.
9. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности / И.Я. Лернер. - М.: «Знание», 1980. - 96 с.
10. Маляр Д.В. Гуманізація вищої освіти – основа формування соціального капіталу суспільства. / Гуманізація і гуманітаризація вищої технічної освіти. Збірник наукових праць. Всеукраїнська науково-методична конференція. – Харків, 2000. – С. 39.
11. Миронов О.А. О гуманизации народного образования / Гуманизация науки и образования: Материалы учебно-методической конференции. / Под редакцией В.П. Педана. – Харьков, 1991. – С. 34 – 36.
12. Парижний Ю.А. О сущности гуманизации и гуманитаризации. / Гуманізація і гуманітаризація – пріоритетний напрямок державної політики в галузі вищої освіти. – Дніпропетровськ: Дніпр. державний інститут. Гуманітарний центр, 1992. – С. 13.
13. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. За редакцією М.М. Фіцули. – Київ: “Академія”, 2001. – 528 с.
14. Психологічний словник. / За редакцією В.І.Войтенка. – К: “Вища школа”, 1982. – 216 с.
15. Рябова З.В. Моніторинг навчальної діяльності учнів загальноосвітньої школи / Науково-пізнавальна діяльність учасників освітнього процесу навчальних закладів різних рівнів акредитації / Збірник наукових праць. Київ: Науковий світ, 2002. - С. 192 – 202.
16. Словник іншомовних слів. / Уклад.: С.М.Морозов, Л.М.Шкарапута. – К: Наукова думка, 2000. - 680 с.
17. Смолюк І.О. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчання. / Гуманізація і гуманітаризація математичної освіти в школі та вищому навчальному закладі: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Луцьк: Волинський державний університет, 2000. – С. 9 – 12.

18. Сухина В.Ф. К вопросу о концепции гуманизации университетского образования / Гуманизация науки и образования: Материалы учебно-методической конференции. / Под редакцией В.П. Педана. – Харьков. 2001. – С. 4 – 6.
19. Шиянов Е.Н. Гуманизация профессионального становления педагога. / Советская педагогика. 2011. №9. - С. 80 - 84.
20. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды / Д.Б. Эльконин. – М.: Педагогика, 2009. - 560 с.

УДК 37. 013. 3

Жиленко М. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка факультет психології, к.пед.н., доц.

ВРАХУВАННЯ РІВНЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

В статті розглянуто можливості зміни рівня продуктивності навчальної діяльності у вузі шляхом подолання розходжень при визначенні структури діяльності і форм її об'єктивації, що задається у нормативному вигляді і фактично реалізовуваними способами діяльності самих студентів.

Ключові слова: суб'єктивний фактор навчання, теорія продуктивної освіти, рівні продуктивності, динамічна модель, зона актуального сприйняття, професійна необхідність, структура діяльності, суб'єктивна проекція, форми об'єктивації діяльності.

В статье рассмотрены возможности изменения уровня продуктивности учебной деятельности путем преодоления расхождений при определении структуры деятельности и форм ее объективации, задаваемых в нормативном виде и фактически реализуемыми способами деятельности самих студентов.

Ключевые слова: субъективный фактор обучения, теория продуктивного образования, уровни продуктивности, динамическая модель, зона актуального восприятия, профессиональная необходимость, структура деятельности, субъективная проекция, формы объективации деятельности.

The article deals with the possibilities of changing the level of productivity of educational activity by overcoming the discrepancies in determining the structure of activity and forms of its objectification defined in the normative form and actually implemented in ways of the students activity.

Keywords: subjective educational factor, theory of productive education, levels of productiveness, dynamic model, zone of actual perception, professional necessity, structure of activity, subjective projection, forms of activity objectification.

Актуальність дослідження. Одним з центральних завдань, яке покликана вирішити реформа вищої освіти в Україні є визначення концепції і вибір шляхів перебудови вищої школи з урахуванням необхідності інтегруватися у Європейський простір вищої освіти. . В основі реформи вищої освіти лежить перебудова процесу і результату засвоєння систематизованих знань, умінь, навичок, досвіду пізнавальної діяльності, інших відомих способів діяльності, емоційно-ціннісних ставлень, які необхідні різним категоріям фахівців задля здійснення професійної діяльності. Тому проектування структури вищого навчального закладу і розробка технологій навчання мають визначатися перед за усе тією діяльністю, для якої фахівець готується. У вітчизняній вищій школі зміст підготовки задається заздалегідь спроектованою організаційною системою з урахуванням прогнозу розвитку самої діяльності за фахом, спеціалізацією, кваліфікацією, які в свою чергу залежать від засобів і способів, що використовуються у професійній діяльності. З цього випливає,